

РОЗДІЛ І

АКТУАЛЬНІ ПСИХОДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОСОБИСТІСНОГО ТА ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

Дамзін Андрій

Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості конфліктів у сучасному суспільстві, що охоплюють різні сфери життя щодо міжособистісних і внутрішньогрупових й організаційних та соціальних. Традиційні способи врегулювання конфліктів, зокрема адміністративні або судові, часто виявляються недостатньо ефективними, тривалими та психологічно виснажливими для учасників. У цьому контексті особливого значення набуває інститут медіації як альтернативний, більш гнучкий і гуманістично орієнтований підхід до розв'язання конфліктів.

Сучасні концепції медіації базуються на ідеях діалогу, взаєморозуміння та добровільної співпраці сторін, що відповідає загальним тенденціям розвитку психологічної науки, зокрема гуманістичному підходу, пов'язаному з іменем Карл Роджерс. Вони підсилюють саме роль особистісного чинника, емпатії та комунікативної компетентності у процесі врегулювання конфліктів. Особливої актуальності тема набуває в умовах сучасних соціальних трансформацій, зокрема в Україні, де зростає потреба у мирному врегулюванні суперечностей як на міжособистісному, так і на суспільному рівнях. Інституалізація медіації, розвиток її моделей і впровадження у різні сфери (освіта, бізнес, громади) вимагають глибокого теоретичного осмислення та узагальнення сучасних підходів [1–2].

Крім того, дослідження сучасних моделей медіації сприяє підготовці фахівців-психологів, здатних ефективно працювати з конфліктами, застосовувати інноваційні методи комунікації та сприяти формуванню культури

ненасильницького вирішення суперечностей.

Метою тези є обґрунтування сучасних концепцій інституту медіації в контексті теоретичного підходу та моделей розвитку.

Сучасні концепції інституту медіації сформувалися як результат розвитку уявлень про природу конфлікту та способи його конструктивного врегулювання. Їх обґрунтування базується на міждисциплінарному підході, що поєднує досягнення психології, соціології та права. В умовах зростаючої складності соціальних взаємодій традиційні методи вирішення конфліктів дедалі частіше поступаються більш гнучким і діалогічним формам, до яких належить медіація. Саме тому виникла потреба у формуванні різних концептуальних моделей, які пояснюють механізми ефективного посередництва та визначають роль медіатора [1].

Сучасні концепції медіації (класична (фасилітативна), трансформативна, наративна та оціночна концепції медіації) сформувалися як відповідь на потребу більш гнучкого, гуманістичного та ефективного врегулювання конфліктів. Кожна з них має власне теоретичне підґрунтя, але всі об'єднані спільною ідеєю – пріоритетом діалогу та автономії сторін [1].

Рис. 1. Сучасних концепцій інституту медіації в контексті теоретичного підходу та моделей розвитку

Класична (фасилітативна) концепція медіації обґрунтовується положенням про те, що основною причиною конфлікту є порушення комунікації між сторонами. В межах цього підходу медіатор створює умови для відкритого діалогу, сприяє проясненню позицій і допомагає сторонам самостійно знайти взаємоприйнятне рішення. Теоретичною основою цієї концепції є гуманістична психологія, зокрема ідеї

Карл Роджерс, який наголошував на важливості емпатії, безумовного прийняття та автентичності у міжособистісній взаємодії. Ефективність фасилітативної медіації пояснюється відновленням комунікації як ключового ресурсу подолання конфлікту.

Трансформативна концепція медіації акцентує увагу не стільки на досягненні конкретної угоди, скільки на зміні якості взаємодії між сторонами. Вона ґрунтується на ідеї, що конфлікт може бути джерелом особистісного зростання та розвитку взаєморозуміння. У цьому підході важливими є процеси посилення (емпауерменту) та визнання іншого, які сприяють глибшому усвідомленню власних потреб і прийняттю позиції партнера по взаємодії. Обґрунтування цієї концепції полягає в тому, що внутрішні зміни учасників конфлікту забезпечують більш стійкі та довготривалі результати порівняно з формальними домовленостями.

Наративна концепція медіації розглядає конфлікт як результат різних інтерпретацій подій, що оформлюються у вигляді особистісних “історій”. У процесі медіації відбувається переосмислення цих наративів і формування нових, менш конфліктогенних смислів. Теоретично цей підхід спирається на ідеї соціального конструктивізму, відповідно до яких реальність конструюється через мову та соціальну взаємодію. Таким чином, зміна способу опису ситуації сприяє трансформації ставлення до неї та відкриває можливості для конструктивного діалогу.

Оціночна концепція медіації має більш прагматичний характер і орієнтована на досягнення конкретного результату у вигляді угоди між сторонами. У цьому випадку медіатор може виступати більш активним учасником процесу, оцінюючи позиції сторін і пропонуючи можливі варіанти вирішення конфлікту. Обґрунтування цього підходу пов’язане з необхідністю ефективного та швидкого врегулювання спорів, особливо у правовій та бізнес-сферах, де важливим є досягнення чітких домовленостей.

Саме тому, сучасні концепції медіації обґрунтовуються різними підходами до

розуміння сутності конфлікту – як порушення комунікації, кризи взаємодії, зіткнення смислів або конфлікту інтересів. Їх різноманіття забезпечує можливість гнучкого застосування медіації залежно від специфіки ситуації, що підтверджує її значущість як ефективного інструменту врегулювання конфліктів у сучасному суспільстві.

Отже, сучасні концепції інституту медіації відображають еволюцію наукових уявлень про природу конфлікту та шляхи його конструктивного врегулювання. Кожна з розглянутих моделей (фасилітативна, трансформативна, наративна та оціночна) має власне теоретичне підґрунтя і акцентує увагу на різних аспектах конфліктної взаємодії: комунікації, особистісних змінах, інтерпретації досвіду або досягненні практичного результату. Їх сукупність формує цілісну систему підходів, що забезпечує гнучкість і адаптивність медіації як соціально-психологічного інституту.

Важливим є те, що сучасні концепції медіації орієнтовані не лише на вирішення конкретного конфлікту, а й на розвиток культури діалогу, взаємоповаги та відповідальності сторін за прийняті рішення. Такі тенденції підсилюють значущість медіації в умовах сучасних соціальних трансформацій, де зростає потреба у ненасильницьких способах врегулювання суперечностей. Таким чином, подальший розвиток і теоретичне осмислення концепцій медіації є необхідною умовою підготовки фахівців та ефективного впровадження медіаційних практик у різні сфери суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Красіловська З.В. Становлення інституту медіації в системі публічного управління: теоретико-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 221 с.
2. Vizniuk I., et al. Ukrainian Experience of the Pedagogical Training of Medical Specialists in the Context of European Integration Processes. *Revista Eduweb*. № 16(4). 2022. P. 65–77. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.04.6>